

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

РАДА: наступне покоління

Інформаційний бриф: ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ РФ

04 квітня, 2022 | No 9

Матеріали розроблено Програмою USAID RANG з метою аналітичної підтримки роботи Парламенту

РАДА: наступне покоління

1. Що таке воєнні злочини?

Воєнний злочин - порушення законів та звичаїв війни. Воєнні злочини належать до сфери **виключно міжнародного кримінального права**. Згідно з ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду¹ до воєнних злочинів належать (неповний перелік):

- умисне вбивство;
- умисні напади на громадянське населення як таке або окремих цивільних осіб, які не беруть безпосередньої участі у військових діях;
- умисні напади на цивільні об'єкти, тобто на об'єкти, які не є військовими цілями;
- умисне завдання ударів по персоналу, об'єктам, матеріалам, підрозділам або транспортним засобам, задіяним у наданні гуманітарної допомоги або в місії з підтримання миру відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй;
- напад на незахищені і не військові цілі міста, села, будівлі або їх обстріл ;
- умисне завдання ударів по будинках, призначених для цілей релігії, освіти, мистецтва, науки або благодійності, історичним пам'ятникам, госпіталям та місцям зосередження хворих та поранених, за умови, що вони не є військовою ціллю;
- застосування зброї, боєприпасів та техніки, а також методів ведення війни такого характеру, які викликають надмірні пошкодження або непотрібні страждання чи є невибірковими за своєю суттю, порушуючи норми міжнародного права збройних конфліктів;
- навмисне завдання ударів по будівлям, медичним установам та транспортним засобам, а також персоналу, що використовує відповідно до міжнародного права відмітні емблеми, встановлені Женевськими конвенціями;
- умисне вчинення дій, що піддають громадянське населення голоду, як спосіб ведення війни шляхом позбавлення його предметів, необхідних для виживання, включаючи умисне створення перешкод для надання допомоги, як це передбачено у Женевських конвенціях.

Поняття «воєнний злочин» не слід ототожнювати з «військовим злочином». Військовий злочин - суспільно небезпечне винне діяння при несенні служби у конкретній армії конкретної країни, тобто **передбачені саме Кримінальним кодексом України**.

Міжнародна правозахисна організація Human Rights Watch (HRW) вже документально **зафіксувала низку**

¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

РАДА: наступне покоління

випадків «порушення військами Росії законів війни». Про це сказано у випущеному сьогодні звіті HRW.²

У звіті йдеться про дії щодо мирних жителів із боку російських військових у період короткочасної окупації частинами РФ територій Чернігівської, Харківської та Київської областей. Зафіксовані випадки з 27 лютого по 14 березня 2022 року, зокрема і багаторазового згвалтування, два випадки позасудової страти (в одному випадку були страчені шість осіб, в іншому – одна), інші випадки незаконного насильства та погроз на адресу мирних жителів.

HRW каже, що російські військові також причетні до викрадення майна громадян, харчових продуктів, одягу та палива. **Організація зазначає, що «ті, хто вчинили таке, повинні нести відповідальність за воєнні злочини».**

2. Чи вважає світова спільнота події в Україні воєнними злочинами?

День за днем кількість загиблих і поранених у містах, селищах та селах України зростає. Після того, як російські збройні сили почали військову агресію проти України 24 лютого 2022 р., було зафіксовано щонайменше 3455 випадків загибелі або поранення цивільних осіб в Україні: 1417 загиблих і 2038 поранених³. **Фактичні цифри значно вищі**, оскільки отримання інформації з деяких місць, де велися інтенсивні бойові дії, затримується, а багато повідомлень досі чекають на підтвердження (у статистику ООН не входять постраждалі в Маріуполі та Волновасі (Донецька область), Ізюмі (Харківська область), Попасній (Луганська область) та Ірпені (Київська область), де повідомляється про численні жертви серед мирного населення.).

За даними Генеральної прокуратури України станом на 4 квітня 2022 року загинули 161 дитина, більше 264 поранено⁴. Така величезна кількість втрат серед мирного населення зумовлена тим, що військові злочинці з РФ використовують проти мирного населення заборонену Женевськими конвенціями зброю, це: ракети, оснащені касетними боеприпасами, фосфорні боеприпаси. Як наслідок, зафіксовано масові руйнування приватних будинків, багатоповерхових житлових будинків, адміністративних будівель, медичних (близько 64 нападів на заклади охорони здоров'я, в результаті яких загинули 15 осіб і 37 людини отримали поранення⁵) та освітніх закладів (через бомбардування та обстріли пошкоджено 869 заклади освіти, 83 з них зруйновано повністю⁶), водопровідні станції, системи електропостачання, повністю знищені села Волноваха (Донецька область), Попасна і Рубіжне (Луганська область), і Тростянець (Сумська область), вщент зруйновані міста (Маріуполь, Ізюм).

² <https://www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas>

³ <https://www.ohchr.org/en/news/2022/04/ukraine-civilian-casualty-update-3-april-2022>

⁴ <https://ua.interfax.com.ua/news/general/819903.html>

⁵ <https://www.euro.who.int/en/media-centre/sections/press-releases/2022/ukraine-28-days-of-war,-64-verified-attacks-on-health-care,-and-18-million-people-affected>

⁶ https://t.me/pgov_gov_ua/3516

РАДА: наступне покоління

Найвищим проявом цинізму було бомбардування 9 березня Маріупольської лікарні №3, та 16 березня - драмтеатру у місті, де переховувались близько 1200 людей⁷. Внаслідок обстрілів лікарні сімнадцять мирних жителів, серед них діти та вагітні жінки, отримали поранення. Шокуючими стали новини щодо величезної кількості загиблих цивільних жителів Бучі. Мер міста Буча Анатолій Федорук повідомив, що **у місті виявили братську могилу, де поховали майже 300 людей, по вулицях лежать десятки трупів**, деякі із них із зав'язаними руками.⁸

Вчинена російська агресія отримала доволі однозначну оцінку серед міжнародних лідерів.

2 березня, виступаючи під час запитань прем'єр-міністра, *Борис Джонсон* сказав депутатам, що було кілька випадків нападів росії на мирних жителів в Україні, які слід розслідувати Міжнародним кримінальним судом (МКС) як потенційні воєнні злочини. «Те, що ми вже бачили від режиму володимира путіна у застосуванні боєприпасів, які вони вже скидають на невинних мирних жителів, на мій погляд, уже повністю кваліфікується як військовий злочин, і я знаю, що прокурор МКС уже розслідує, і я впевнений, що вся палата підтримає це», - сказав Джонсон («What we have seen already from Vladimir Putin's regime in the use of the munitions that they have already been dropping on innocent civilians, in my view, already fully qualifies as a war crime and I know that the ICC prosecutor is already investigating, and I am sure the whole House will support that»)⁹.

10 березня під час зустрічі з віце-президенткою США Камалою Харріс *польський президент Анджей Дуда* сказав: «Для нас очевидно, що в Україні росіяни здійснюють військові злочини» («It is obvious to us that in Ukraine Russians are committing war crimes»)¹⁰.

23 березня *Ентоні Блінкен, державний секретар Сполучених Штатів Америки*, заявив, що росія «знищила багатоквартирні будинки, школи, лікарні, критично важливу інфраструктуру, цивільні транспортні засоби, торгові центри та машини швидкої допомоги».¹¹ (Russia's forces have destroyed apartment buildings, schools, hospitals, critical infrastructure, civilian vehicles, shopping centers, and ambulances, leaving thousands of innocent civilians killed or wounded.) та **офіційно назвав дії російських військових на території України воєнними злочинами** («Today, I can announce that, based on information currently available, the U.S. government assesses that members of Russia's forces have committed war crimes in Ukraine»)¹².

3 березня внаслідок удару російської авіації по громадській площі у Чернігові загинули 47 мирних жителів. Після розслідування цього випадку, *Джоана Марінер, директорка з реагування на кризи Amnesty International* заявила, що це може вважатися воєнним злочином («A Russian air strike that reportedly killed 47 civilians in the Ukrainian city of Chernihiv may

⁷ <https://zmina.info/news/vnaslidok-bombarduvannya-dramteatru-u-mariupoli-zagynuly-blyzko-300-lyudej/>

⁸ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/2/7336702/>

⁹ <https://www.politico.eu/article/boris-johnson-accuse-vladimir-putin-war-crime/>

¹⁰ <https://www.rferl.org/a/ukraine-invasion-harris-poland-russia-atrocities/31746505.html>

¹¹ <https://www.state.gov/war-crimes-by-russias-forces-in-ukraine/>

¹² <https://www.state.gov/war-crimes-by-russias-forces-in-ukraine/>

РАДА: наступне покоління

constitute a war crime, Amnesty International said today following an investigation into the attack»¹³. У інших звітах щодо ситуації в Україні Amnesty International повідомляло, що обстріли та руйнування житлових будинків, шкіл, дитячих садочків, медичних закладів та продовольчих магазинів це військові злочини, вчинені російськими військами¹⁴.

Засуджуючи численні атаки на цивільне населення та цивільну інфраструктуру, *речниця УВКПЛ Ліз Троссел*, направила 11 березня повідомлення до москви: «Ми нагадуємо російській владі, що спрямовані напади на цивільне населення та цивільні об'єкти, а також так звані бомбардування міст і сіл та інші форми невивіркових нападів, заборонені міжнародним правом і можуть вважатися військовими злочинами» ("We remind the Russian authorities that directing attacks against civilians and civilian objects, as well as so-called bombardment in towns and villages and other forms of indiscriminate attacks, are prohibited under international law and may amount to war crimes»¹⁵.

Верховний представник ЄС із зовнішньої політики Жозеп Боррель звинуватив росію у скоєнні «воєнних злочинів» у Маріуполі¹⁶. Українське портове місто в облозі зазнало обстрілів, і міська влада заявила, що мирних жителів примусово евакуювали до росії. «Те, що зараз відбувається в Маріуполі, є масовим воєнним злочином, який руйнує все, бомбардує і вбиває всіх», – сказав Боррель на початку зустрічі міністрів закордонних справ ЄС у Брюсселі 21 березня («What's happening in Mariupol is a massive war crime, destroying everything, bombarding and killing everybody in an indiscriminate manner»¹⁷.

Щодо такий подій висловила 25 березня *Матільда Богнер – Голова Моніторингової місії з прав людини в Україні*, називаючи дії росії в Україні - воєнними злочинами: «Ці напади завдають незмірних людських страждань і можуть бути визнані воєнними злочинами, і їх необхідно припинити» («These attacks cause immeasurable human suffering and may amount to war crimes, and they must stop»¹⁸.

Більше того, Польща, Німеччина, Литва, Латвія, Естонія, Франція, Словаччина, Швеція, Норвегія та Швейцарія почали незалежне розслідування щодо діяльності росії в Україні протягом першого місяця війни. Вони можуть робити це відповідно до правової концепції «універсальної юрисдикції», яка дозволяє країнам використовувати національні суди для

¹³ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/03/ukraine-russian-dumb-bomb-air-strike-kills-civilians-in-chernihiv-new-investigation-and-testimony/>

¹⁴ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/03/everything-is-on-fire-one-month-since-the-russian-invasion-of-ukraine/>

¹⁵ <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113782>

¹⁶ <https://www.dw.com/en/ukraine-eus-borrell-slams-russian-war-crime-in-mariupol/a-61198900>

¹⁷ <https://www.euronews.com/my-europe/2022/03/21/russia-committing-massive-war-crime-in-mariupol-says-eu-s-top-diplomat>

¹⁸ <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/03/situation-ukraine>

РАДА: наступне покоління

переслідування осіб за серйозні порушення міжнародного права, як-от злочини проти людства, катування та воєнні злочини.¹⁹

Так, 3 березня Генеральна прокуратура Литви повідомила, що почала розслідування підозрюваних у злочинах проти людства та воєнних злочинах в Україні після вторгнення росії. Розслідування включатиме «військові напади на мирних жителів, лікарів, руйнування будинків, лікарень, навчальних закладів та інших цивільних об'єктів, що призвело до загибелі дорослих і дітей», - йдеться в повідомленні²⁰.

Президент США Джо Байден зробив низку висловлювань щодо агресії рф. Зокрема, у бік путіна звучали такі прізвиська як «мясник»²¹, «воєнний злочинець»²². Однак кульмінацією стала промова президента США у Варшаві. Так, 26 березня, перебуваючи у Польщі, Джо Байден наприкінці промови сказав: «Заради Бога, ця людина (ред.путін) не може залишатися при владі» («For God's sake, this man cannot remain in power»)²³.

Заяви щодо трагедії в Бучі

«Шокований приголомшливими фотографіями звірств, скоєних російською армією у звільненій Київській області #BuchaMassacre ЄС допомагає Україні та НУО зібрати необхідні докази для позовів у міжнародних судах. Подальші санкції та підтримка ЄС на підході» заявив Шарль Мішель, Президент Євросоюзу, 3 квітня²⁴

Міністр закордонних справ Великої Британії Ліз Трасс заявила, що приголомшена звірствами російських військових в українських містах. «Приголомшена звірствами в Бучі та інших містах України. Повідомлення про напади російських військ на безневинних мирних жителів огидні. Велика Британія співпрацює з іншими для збору доказів та

підтримки розслідування військових злочинів Міжнародним кримінальним судом. Винних буде притягнуто до відповідальності» (Appalled by atrocities in Bucha and other towns in Ukraine. Reports of Russian forces targeting innocent civilians are abhorrent. The UK is working

¹⁹ <https://apnews.com/article/russia-ukraine-africa-united-nations-war-crimes-europe-6bdb1d4ea6d13830fdf048e46ec8199e>

²⁰ <https://www.prokuraturos.lt/lt/generaline-prokuratura-pradejo-ikiteismini-tyrima-del-nusikaltimu-zmoniskumui-ir-karo-nusikaltimu/8165>

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=J4vzNTiwecU>

²² <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60773626>

<https://www.youtube.com/watch?v=vjzUONtQFPQ>

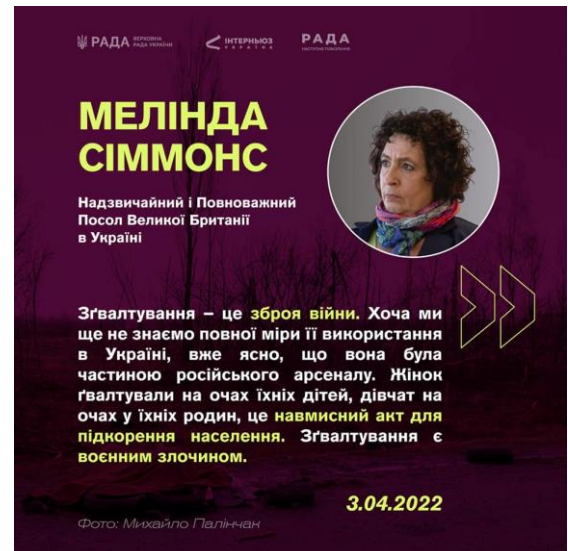
²³ <https://www.youtube.com/watch?v=jD3VG5zhlik>

²⁴ <https://twitter.com/eucopresident/status/1510557256592543746?s=20&t=Kml8X3BxCBDtQY7OOCDr6g>

РАДА: наступне покоління

with others to collect evidence and support [@IntlCrimCourt](#) war crimes investigation. Those responsible will be held to account.)²⁵

Мелінда Сімонс, очільниця посольства Британії в Україні звинуватила армію РФ у свідомому використанні зґвалтувань як військової зброї. «Зґвалтування – це зброя війни. І хоча ми досі не знаємо масштабів її використання в Україні, вже зараз ясно, що це було частиною арсеналу російської федерації. Жінок гвалтували на очах у їхніх дітей, дівчат – на очах у їхніх родин, як навмисний акт поневолення. **Зґвалтування - це воєнний злочин**», (Rape is a weapon of war. Though we don't yet know the full extent of its use in #Ukraine it's already clear it was part of arsenal. Women raped in front of their kids, girls in front of their families, as a deliberate act of subjugation. Rape is a war crime.)²⁶

Міністр закордонних справ Німеччини Анналена Бербок заявила, що винні у військових злочинах в Україні мають бути покарані. «Фотографії з Бучі нестерпні. Нестримне насильство Путіна знищує безневинні сім'ї і не знає кордонів. **Винні у цих військових злочинах мають бути притягнуті до відповідальності.** Ми посилюємо санкції проти Росії і надамо Україні ще більше підтримки в її обороні», — написала Бербок у Twitter. (Die Bilder aus #Butscha sind unerträglich. Putins hemmungslose Gewalt löscht unschuldige Familien aus und kennt keine Grenzen. Die Verantwortlichen für diese Kriegsverbrechen müssen zur Rechenschaft gezogen werden. Wir werden die Sanktionen gegen Russland verschärfen und die #Ukraine noch stärker bei ihrer Verteidigung unterstützen).²⁷

«**Жахливі зображення розстріляних у Бучі мирних жителів показують: там скоєні військові злочини.** Ці злочини мають бути повністю розслідувані, а винні повинні бути притягнуті до відповідальності. Відповідальність за це несе російська армія» (Die grauenvollen Bilder von erschossenen Zivilisten in #Butscha zeigen: Dort sind Kriegsverbrechen begangen worden. Sie müssen lückenlos aufgeklärt und die Verantwortlichen zur Rechenschaft gezogen werden. Die russische Armee hat sich dafür zu verantworten.)- заявив Федеральний канцлер Республіки Австрія Карл Негаммер²⁸.

«Я глибоко шокований фотографіями з Бучі. **Вбивство мирних жителів є військовим злочином і не може бути виправданим**» (Deeply shocked by the photos from #Bucha. Killing of civilians is a war crime and cannot be justified.) - зазначив Михайло Бродський, посол Ізраїлю в Україні.²⁹

²⁵ <https://twitter.com/trussliz/status/1510364624901836805?s=20&t=ffTCD4tibVGZ1xPHkUGUfQ>

²⁶ <https://twitter.com/MelSimmonsFCDO/status/1510500801554354181>

²⁷ <https://twitter.com/ABaerbock/status/1510576260828868615?s=20&t=ksEl6fZjHDBckQqXgV7sRw>

²⁸ <https://www.facebook.com/nehammerkarl/posts/530277111796309>

²⁹ https://twitter.com/michael_brodski/status/1510504944499105793?s=20&t=9qYkCAPaBmj9Wx8lpgLNiQ

РАДА: наступне покоління

«Підлі напади росії на невинних мирних жителів в Ірпіні та Бучі є ще одним доказом того, що путін та його армія вчиняють військові злочини в Україні. Жодне заперечення чи дезінформація з боку Кремля не може приховати те, що, як ми всі знаємо, є правдою – путін у розпачі, його вторгнення провалюється, а рішучість України ніколи не була сильнішою. Я зроблю все, що в моїх силах, щоб заморити голодом військову машину путіна. Ми посилюємо наші санкції та військову підтримку, а також посилюємо наш пакет гуманітарної підтримки, щоб допомогти тим, хто потребує допомоги на місцях. **Велика Британія була на передовій у підтримці Міжнародного кримінального суду ООН у розслідування звірств, скоєних в Україні**, і Домінік Рааб санкціонував додаткову фінансову підтримку та залучення спеціалістів-розслідувачів – ми не заспокоїмося, поки правосуддя не буде здійснено» (russia's despicable attacks against innocent civilians in Irpin and Bucha are yet more evidence that putin and his army are committing war crimes in Ukraine.No denial or disinformation from the Kremlin can hide what we all know to be the truth – putin is desperate, his invasion is failing, and Ukraine's resolve has never been stronger. I will do everything in my power to starve putin's war machine. We are stepping up our sanctions and military support, as well as bolstering our humanitarian support package to help those in need on the ground. The UK has been at the forefront of supporting the [@IntlCrimCourt](#)'s investigation into atrocities committed in Ukraine, and [@DominicRaab](#) has authorised additional financial support and the deployment of specialist investigators – we will not rest until justice is served), заявив *Борис Джонсон, Прем'єр-міністр Великої Британії*.³⁰

«Ви не можете сприймати ці кадри ніяк інакше, ніж удар під дих. **Від початку агресії ми сказали, що, на нашу думку, російські війська чинять воєнні злочини**. І ми працюємо над тим, щоб задокументувати це, щоб надати інформацію, яку маємо, відповідним організаціям[...] Я думаю, найважливіше, що ми не можемо з часом звикнути до цього, ми не можемо це нормалізувати. Це щоденна реальність, доки триває жорстокість Росії щодо України. Тому цьому потрібно покласти край. **Це жахливо і абсолютно неприйнятно, що мирні жителі стають цілями і їх вбивають**. І це тільки наголошує важливість того, що ця війна має закінчитися» (You can't help but see these images as a punch to the gut. Since the aggression, we've come out and said that we believe that Russian forces have committed war crimes, and we've been working to document that, to provide the information we have to the relevant instructions and organizations that will put all of this together. And there needs to be accountability for it. I think the most important thing is we can't become numb to this, we can't normalize this.This is the reality that's going on every day as long as Russia's brutality against Ukraine continues. That's why it needs to come to an end.), — заявив *держсекретар США Ентоні Блінкен*.³¹

Глава ООН Антоніу Гутерріш заявив «Я глибоко вражений фотографіями вбитих мирних жителів у Бучі. **Вкрай важливо, щоб незалежне розслідування призвело до притягнення винних до відповідальності**» (I am deeply shocked by the images of civilians killed in Bucha, Ukraine.It is essential that an independent investigation leads to effective accountability.)³²

³⁰ <https://twitter.com/BorisJohnson/status/1510677595804872709?s=20&t=sfo3YoCab8zR9YiYbd2sRg>

³¹ https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-04-3-22/h_ed7eed6146235081a4f827efad3d5b2c

³² <https://twitter.com/antonioguterres/status/1510665266954440708?s=20&t=E7f45kQNxbGMHTyFSP9YeA>

РАДА: наступне покоління

«Фото з Бучі та інших районів, покинутих путінськими силами, жахливі. Уряд США прагне встановлення відповідальності, використовуючи всі доступні інструменти. Ми не можемо мовчати, світ повинен знати про те, що сталося, і ми всі повинні діяти». (The images coming out of Bucha and other areas abandoned by Putin's forces are horrific. The U.S. government is committed to pursuing accountability using every tool available. We can not stand quiet, the world needs to know what happened, and we all must act.) - заява Посольства США в Україні.³³

«Ми рішуче засуджуємо вбивства цивільних в Україні і залишаємося налаштовані притягнути російський режим до відповідальності. Ми продовжимо робити все можливе для підтримки народу України. Відповідальні за ці жахливі кричущі вчинки постануть перед правосуддям», - наголосив Джастін Трюдо, Прем'єр-міністр Канади.³⁴

«Зображення, які доходять до нас із Бучі, звільненого міста під Києвом, нестерпні. На вулицях сотні боягузливо вбитих мирних жителів. Моє співчуття жертвам, моя солідарність з українцями. російській владі доведеться відповісти за ці злочини.» - написав президент Франції Емманюель Макрон.³⁵

«Страшні та жахливі кадри доходять до нас з України. У Бучі розстрілювали мирних жителів, у тому числі жінок, дітей та людей похилого віку.» - написав федеральний канцлер Німеччини Олаф Шольц. Він також вимагає, щоб міжнародним організаціям було надано доступ до цих районів для самостійного документування звірств окупантів.³⁶

«Злочинці мають бути названі злочинцями, притягнуті до відповідальності та засуджені. Знімки з Бучі заперечують переконання, що ми маємо шукати компроміс за всяку ціну. Насправді захисникам України потрібні насамперед три речі: зброя, зброя та ще раз зброя». – заявив Анжеей Дуда, президент Польщі.³⁷

3. Як можна покарати путіна за воєнні злочини вчинені на території України?

Вивчення воєнних злочинів РФ вже розпочали МКС, Міжнародний суд ООН, ОБСЄ, Рада ООН з прав людини та близько десяти країн.

26 лютого 2022 року Україна подала позов до **Міжнародного суду ООН** (International Court of Justice,) щодо порушення росією Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього³⁸. Також Україна відразу подала клопотання про запобіжні заходи, в якому, по суті, просила МС ООН наказати росії зупинити ведення війни в Україні. Уже 16 березня Міжнародний суд ООН зобов'язав росію припинити розпочаті 24 лютого 2022 року воєнні дії в Україні. Міжнародний суд ООН – головний судовий орган ООН. Разом із Радою безпеки є статутним органом Організації Об'єднаних Націй. **МС ООН вирішує, відповідно до міжнародного права, спори між державами, а не фізичними особами.**³⁹ Кожен член ООН зобов'язаний виконувати рішення Міжнародного Суду ООН у справах, в яких він є учасником.

³³ <https://twitter.com/USEmbassyKyiv/status/1510683113558622225?s=20&t=76x9p1jO1LzhDeY2kDhYDg>

³⁴ https://twitter.com/JustinTrudeau/status/1510668016278773763?s=20&t=P_1G4Cwi2h4IX98zvknFw

³⁵ <https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1510614060349509637?s=20&t=3IKFQhD1kOvBF8pCTUJtaw>

³⁶ https://twitter.com/Bundeskanzler/status/1510614000232509448?s=20&t=nLfQ5_4FrMDXmML_VpzqPg

³⁷ <https://twitter.com/AndrzejDuda/status/1510710650867273735?s=20&t=F0TP8hx3KLpJtAZmfM65Mg>

³⁸ <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/02/28/7134932/>

³⁹ <https://www.radiosvoboda.org/a/yurydychnyy-front-sud-u-haazi-viy-na-rf-ukrayina/31754427.html>

РАДА: наступне покоління

У випадку відмови від виконання рішення, Рада Безпеки ООН має право вжити заходів для примусового виконання рішення Суду. Разом з тим, росія як одна з п'яти постійних членів Ради безпеки ООН може накласти вето на будь-яке рішення Радбезу. Тому критичним є питання альтернативних механізмів притягнення до відповідальності.

30 березня 2022 року, президент Ради ООН з прав людини Федеріко Вільєгас оголосив про створення **комісії для розслідування воєнних злочинів та інших зловживань, скоєних під час вторгнення росії в Україну**.⁴⁰ Комісія складається з трьох осіб - Еріка Месе з Норвегії (голова), Ясминки Джумхур з Боснії та Герцеговини й Пабло де Грейффа з Колумбії. Створення такої комісії передбачено резолюцією Ради з прав людини від 4 березня 2022 року. Комісія, зокрема, має збирати, узагальнювати та аналізувати докази порушень та зловживань, включаючи їхній гендерний аспект, та систематично реєструвати і зберігати всю інформацію, документацію та докази, зокрема інтерв'ю, свідчення свідків та матеріали судової експертизи, відповідно до стандартів міжнародного права, з урахуванням будь-яких майбутніх судових розглядів. Комісію створено на один рік, і вона має доповісти Раді ООН усно про свою роботу у вересні 2022 року та підготувати письмову доповідь до березня 2023 року, а також звітувати перед Генеральною Асамблеєю ООН.

Розпочав розслідування і **Міжнародний кримінальний суд**. МКС не належить до структур Організації Об'єднаних Націй, хоча може порушувати справи за поданням Ради Безпеки ООН. МКС – перший постійний міжнародний суд із кримінальних справ, створений на основі міжнародного договору з метою подолання безкарності осіб, відповідальних за найтяжчі міжнародні злочини. МКС існує з 1998 року, з моменту коли в результаті численних ініціатив правозахисних організацій було підписано Римський статут.⁴¹

МКС наділений міжнародною правосуб'єктністю. Він має весь комплекс прав та обов'язків, що передбачені для суб'єктів міжнародного права. Більш того, правоздатність МКС є універсальною бо, як визначає ст. 4 Статуту «Суд має таку правоздатність, яка може бути необхідною для виконання ним своїх функцій».

Завданням МКС є притягнення до відповідальності окремих осіб за вчинення ними найтяжчих міжнародних злочинів.⁴² Особа, яка вчинила злочин, що підпадає під юрисдикцію Суду, несе індивідуальну відповідальність.⁴³ Відповідальність застосовується однаково до всіх осіб без будь-якої різниці щодо посадового становища. Зокрема, посадове становище як глави держави чи уряду, члена уряду чи парламенту, обраного представника чи посадової особи уряду в жодному разі не звільняє особу від кримінальної відповідальності і не є підставою для пом'якшення вироку.⁴⁴

Процедура розгляду справ здійснюється за такими етапами⁴⁵:

— звернення до прокурора МКС державою-членом Римського статуту, Радою Безпеки ООН або початок розслідування справи за сласною ініціативою прокурора;

⁴⁰ <https://waps.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/president-human-rights-council-appoints-members-investigative-body-ukraine>

⁴¹ <https://helsinki.org.ua/articles/shcho-take-mizhnarodnyy-kryminalnyy-sud/>

⁴² https://www.amnesty.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Mizhnarodnyj-kryminalnyj-sud_broshura-1.pdf

⁴³ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

⁴⁴ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

⁴⁵ <https://voicecrimea.com.ua/main/articles/mizhnarodnij-kriminalnij-sud-provodit-rozsliduvannya-ta-sudyat-za-najtyazhchi-zlochiny-genocid-voyenni-zlochiny-zlochiny-proti-lyudyanosti.html>

РАДА: наступне покоління

- попередній розгляд справи: Офіс прокурора МКС визначає, чи є достатня кількість доказів скоєних злочинів, що підпадають під юрисдикцію МКС, чи здійснюється справедливе розслідування зазначених злочинів національними правоохоронними органами та на підставі отриманої інформації приймає рішення щодо доцільності/не доцільності початку розслідування;
- здійснення розслідування: після збору доказів та встановлення особи підозрюваного Офіс прокурора МКС просить суддів видати ордер на арешт або повістку про появу;
- досудовий розгляд: підтверджується особа підозрюваного та приймається рішення щодо достатності доказів для передачі справи на розгляд суду;
- судовий розгляд: оцінка зібраних доказів і винесення рішення;
- апеляція;
- виконання вироку.

Головний прокурор МКС, британський юрист Карім Хан каже, що є обґрунтовані підстави вважати, що в Україні були скоєні воєнні злочини. **Офіс прокурора Міжнародного кримінального суду отримав звернення щодо ситуації в Україні від 39 держав-учасниць МКС (станом на 2 квітня 42 країни звернулись до МКС).** Ці звернення дають змогу прокурору розпочати розслідування ситуації в Україні з 21 листопада 2013 року, охоплюючи, таким чином, усі звинувачення рф у воєнних злочинах, злочинах проти людства чи геноциді, скоєних на будь-якій частині території України будь-якою особою. Етап з активного збору доказів уже розпочався.⁴⁶

Оскільки росія не є державою-учасницею МКС (вона вийшла з нього в 2016 році) та не ратифікувала Римський статут та поправок до нього - вона не підпорядковується юрисдикції МКС. Якби путіну висунули б звинувачення, його спочатку довелося б заарештувати в країні, яка визнає юрисдикцію МКС, чого він легко міг би уникнути.⁴⁷

Відповідно до ст. 5 Римського статуту МКС може розслідувати злочини геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини, злочини агресії.⁴⁸ Для розслідування злочину агресії Римський статут передбачає спеціальні умови: МКС уповноважений на розслідування лише агресії, вчиненої громадянами країни-учасниці статуту щодо країни, яка є стороною статуту. Агресія рф проти України не відповідає жодній з цих умов.

Є шлях обійти це обмеження, якщо ініціювати справу в МКС рішенням Ради Безпеки ООН. Але зрозуміло, що росія як постійний член Ради Безпеки буде накладати вето на передачу розслідування, принаймні доки путінський режим залишається при владі.⁴⁹

Президент України Володимир Зеленський повідомив, що воєнні злочини рф у Бучі та інших містах під час російської окупації будуть предметом розгляду Радбезу ООН 5 квітня. Деякі представники української влади вважають, що росію варто виключити із Радбезу ООН, адже, парадоксально, що країна, котра створює небезпеку в світі, є частиною інституції покликаної цю безпеку зберігати.⁵⁰

⁴⁶ <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=2022-prosecutor-statement-referrals-ukraine>

⁴⁷ <https://nv.ua/ukr/world/countries/chi-suditimut-putina-v-gaazi-ocinka-wsj-pro-voyenni-zlochini-rf-ostanni-novini-50228081.html>

⁴⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

⁴⁹ <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/5/7135297/>

⁵⁰ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/3/7336937/>

РАДА: наступне покоління

4. Створення спеціального трибуналу

Створення спеціальних трибуналів є одним з механізмів того, як путін може бути притягнутий до відповідальності. Один з найвідоміших прикладів створення спеціального трибуналу в історії - Нюрнберзький трибунал.

Нюрнберзький трибунал був започаткований у 1942 році у Лондоні⁵¹, щоб судити нацистських злочинців. Міжнародний військовий трибунал засудив до смертної кари через повішення: Герінга, Ріббентропа, Кейтеля, Кальтенбруннера, Розенберга, Франка, Фріка, Штрайхера, Заукеля, Зейсс-Інкварта, Бормана (заочно), Йодля. 1 жовтня 1946 року, в німецькому місті Нюрнберг Міжнародний військовий трибунал виголосив вирок колишнім очільникам нацистської Німеччини. Відтак у ніч на 16 жовтня стратили 10 із 12 засуджених до смертної кари (Герман Герінг напередодні наклав на себе руки, Мартіна Бормана засудили заочно). Трох осіб засудили до довічного ув'язнення, двох – до 20 років, по одному – до 15 і 10 років. Часто Нюрнберзький трибунал називають процесом над нацистськими злочинцями. Але не всі обвинувачені були визнані злочинцями – було й три виправдальні вироки. Процеси над чільними діячами нацистської Німеччини тривали в Нюрнберзі до 1949 року.⁵²

Аналогічні спеціальні трибунали для розслідування воєнних злочинів були створені для прикладу у Токіо (1946), Югославії (1993) та Руанді (1994). Ці суди - єдині в історії приклади спеціальних ad hoc трибуналів, юрисдикція яких обмежена розслідуванням злочинів, скоєних під час одного визначеного конфлікту: Другої світової війни, війн між колишніми республіками Югославії та найкривавішого року громадянської війни в Руанді.⁵³

Саме трибунал міг би зробити те, чого не можуть ні Міжнародний кримінальний суд, ні Міжнародний суд ООН: **переслідувати путіна за воєнні злочин, навіть якщо він залишиться в росії.**

На початку березня розпочалася і швидко набрала обертів кампанія зі створення спеціального трибуналу для розслідування злочину російської агресії проти України⁵⁴.

Колишній прем'єр-міністр Гордон Браун, один із прихильників плану створення спеціального трибуналу, заявив, що можливість притягнення до суду володимира путіна є реальною. Він сказав, що **трибунал, створений за зразком Нюрнберзького, після Другої світової війни, розслідуватиме факти щодо всіх тих, хто планував вторгнення та був співучасником, у тому числі шляхом надання фінансів.**

Г.Браун сказав: «Будівлі зрівнюються з землею, але не дух українського народу, і, діючи на солідарність з ними, ми дамо сигнал, що беззаконна агресія ніде на європейській землі не буде допускатися».

⁵¹ <https://www.legal-tools.org/doc/bb0570/pdf/>

⁵² <https://www.radiosvoboda.org/a/nyurnberzky-protses-yak-sudyly-natsystiv/31494530.html>

⁵³ <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/5/7135297/>

⁵⁴ <https://gordonandsarahbrown.com/wp-content/uploads/2022/03/Combined-Statement-and-Declaration.pdf>

РАДА: наступне покоління

Заклик до країн погодитися на створення трибуналу підтримали міжнародні юристи, адвокати та колишні судді, включаючи Річарда Голдстоуна, колишнього головного прокурора Міжнародного кримінального трибуналу для Югославії.⁵⁵

Подібно до Лондонської декларації 1942 року, яка заклала основу для Нюрнберзького трибуналу, **було розроблено проєкт Декларації про створення Спеціального трибуналу зі злочину агресії проти України.**⁵⁶ На платформі британського Chatham House презентували проєкт створення механізму для міжнародної кримінальної відповідальності для винних у злочині агресії проти України. Звернення про започаткування Спеціального трибуналу було підписано окремими політиками, провідними вченими та громадянськими діячами.

Проект декларації передбачає надання Спеціальному міжнародному кримінальному трибуналу юрисдикцію, що впливає з національних кримінальних кодексів і загального міжнародного права. Трибунал має бути створений для розслідування та переслідування осіб, які вчинили злочин агресії щодо території України, у тому числі тих, хто суттєво вплинув або сприяв вчиненню цього злочину.⁵⁷ Декларацію схвалив міністр закордонних справ України. Її підписали кілька десятків провідних світових і українських юристів-міжнародників, колишніх суддів міжнародних судових установ.⁵⁸

Президент Володимир Зеленський ухвалив рішення про створення спеціального механізму правосуддя в Україні для розслідування та судового розгляду кожного злочину російських окупантів на території нашої держави. «Суть цього механізму – спільна робота національних та міжнародних фахівців: слідчих, прокурорів та суддів. Цей механізм допоможе Україні та світу притягнути до конкретної відповідальності осіб, які розв'язали або будь-яким чином брали участь у цій страшній війні проти українського народу та у злочинах проти наших людей», – повідомив Глава держави у зверненні третього квітня.

Як зазначив Президент, Міністерство закордонних справ, Офіс Генерального прокурора, Національна поліція, Служба безпеки, розвідка та інші структури згідно зі своєю компетенцією мають спрямувати всі зусилля на те, щоб цей механізм запрацював негайно.

Крім того, Глава держави зазначив, що всі партнери України будуть детально поінформовані про те, що відбувалося на тимчасово окупованій території нашої держави. «Воєнні злочини в Бучі та інших містах під час російської окупації будуть предметом розгляду і в Раді Безпеки ООН у вівторок», – повідомив Володимир Зеленський.⁵⁹

⁵⁵ <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/04/ukraine-backs-plan-for-international-tribunal-to-try-putin-for-of-aggression>

⁵⁶ <https://www.facebook.com/gnatovsky/posts/10159944743302442>

⁵⁷ <https://www.facebook.com/840504571/posts/10162940634759572/?d=n>

⁵⁸ <https://hromadske.radio/news/2022/03/04/spetsial-nyy-trybunal-zi-zlochynu-ahresii-rf-proty-ukrainy-iak-pokaraty-putina>

⁵⁹ <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-iniciyuye-stvorennnya-speciального-mehaniz-74057>

РАДА: наступне покоління

5. Як задокументувати воєнний злочин?

Володимир Зеленський також закликав усіх українських громадян і друзів України у світі долучитися до цієї роботи й допомогти встановленню справедливості. «Світ уже бачив багато воєнних злочинів. У різні часи. На різних континентах. Але настав час зробити все, щоб воєнні злочини російських військових стали останнім проявом такого зла на землі. Кожен винний у таких злочинах буде внесений у спеціальну Книгу катів, буде знайдений і покараний», – заявив Президент.⁶⁰

Щоб долучитися до документування злочинів рф потрібно небагато — всю відому інформацію щодо злочинів росії проти мирного населення надіслати до наступних ресурсів:

1. Платформу WarCrimes
2. Платформу Tribunal.ua (або чат-боти у Viber та Telegram).
3. Електронну пошту прокурору Міжнародного кримінального суду Каріма Хана otp.informationdesk@icc-cpi.int

Збір та обробка даних здійснюється Офісом Генерального прокурора України у співтоваристві з українськими та міжнародними партнерами та волонтерами.⁶¹

⁶⁰ <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-iniciyuye-stvorenniya-specialnogo-mehaniz-74057>

⁶¹ <https://nv.ua/ukr/world/countries/viyna-rf-proti-ukrajini-yak-stati-svidkom-na-sudi-shchodo-voyennih-zlochiv-viysk-rosiji-kontakti-50230258.html>